Vanaf dat moment verschijnt het pand in de belastinglijsten en kent een hele reeks bewoners. Het is zeer goed mogelijk dat het pand vanaf dit jaar reeds een gespleten functie kende, bestaande uit een bedrijfs- of opslag-ruimte op de begane grond en een woonruimte daarboven.
Over het uiterlijk van het pand in het jaar 1645 wordt niets geschreven. Wel schrijft Matthijs Balen dat op de gevel stond te lezen:

Dit Huys is wel befaemt,
De Kruys Kapel is 't genaemt.

Het is zeer goed mogelijk dat deze tekst op een gevelsteen stond geschreven. Deze heeft het echter voor zover bekend de latere verbouwingen niet overleefd.

Wel zijn de koopcontracten uit 1645 bewaard gebleven, waaruit duidelijk wordt dat De Sont de eerste *particuliere* eigenaar van het pand is. Ook wordt de functie van het gebouw vóór dit jaar vermeldt, hetgeen ook gelijk de hierboven getoonde tekst op de voorgevel verduidelijkt en het pand geleidelijk de middeleeuwen in voert.

Afb. 3.11 Foto uit 1891 toen zowel nr. 170 als nr. 172-174 in gebruik waren bij de bakkerij van Jan Morks (en zonen).
RCE 14516

de Kruiskapel

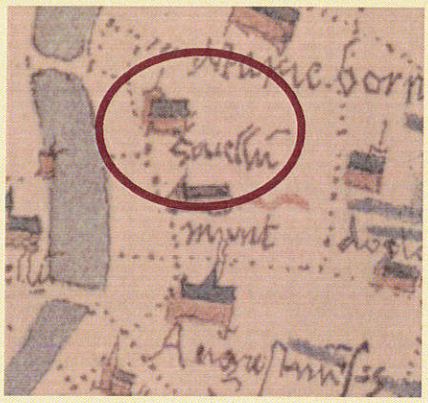
Anthonij koopt het pand namelijk van *de dekens vande [...] Cruijscappelle*, zoals het koopcontract vermeldt.[5]
De kruiskapel werd gesticht in 1306, maar pas op 14 februari 1357 door de zogenaamde Kruisbroeders ingewijd, en wel door de Utrechtse bisschop Jan IV. De kapel was volgens de bronnen voorzien van een altaar, een koor met hek en een zogenaamd preekklokje.
Daarnaast mochten vleeshouwers van buiten de stad Dordrecht (die hier dus geen eigen winkel hadden) eens per week hier hun waren te koop aanbieden. Ook spreken de bronnen over een aan de kapel verbonden *gasthuis*, waarvan echter niet geheel duidelijk is of dat dit een apart gebouw danwel een bepaalde plek binnen de kapel betrof.
Na de Reformatie blijven vleeshal en gasthuis nog enige tijd bestaan, maar de kosten zijn uiteindelijk niet meer op te brengen, waarna het pand wordt geveild.

5 *Nogmaals wordt voor de duidelijkheid vermeld dat de bronnen van de eigenaarsgeschiedenis achterin dit rapport in een aparte bijlage worden vermeldt.*

Waar bevindt zich nu een *kapel* in dit geheel? Welnu; de beschreven indeling in parochies voldeed niet altijd in de praktijk van alledag.
Zo moesten bewoners van het platteland soms grote afstanden in weer en wind afleggen naar hun parochiekerk. Kloosterlingen gingen zelfs vaak vele malen per dag (of nacht!) ter kerke, en daarnaast kwam het voor dat bijvoorbeeld hooggeplaatste adel de mogelijkheid wilde hebben om apart van het "gewone volk" een kerkdienst bij te wonen.
Ook Gilden of Broederschappen (waarover hierna meer) wensten een gebedsplek waar zij voor hun eigen, selecte club hun erediensten konden houden, gevuld met hun eigen attributen en decoraties.

Voor deze doeleinden werden vaak locaties gebruikt die een afscheiding, of zo men wil een soort "dependance" waren van de parochiekerk. Deze locaties worden *kapel* genoemd, en hebben dus een eigen functie, zonder dat zij een gebiedsdeel vertegenwoordigen.
De meeste kapellen zijn in aparte gebouwen gevestigd, maar een kapel kan ook een afgebakend deel van een kerk of kathedraal zijn. Aan het hoofd stond soms (niet in alle gevallen) een *kapelaan*.

In dit licht moet ook de kapel in de Voorstraat worden gezien, die werd vernoemd naar, en bestuurd door de Heilig Kruisbroeders.

Op een kaart van Jacob van Deventer uit 1558 wordt de Kruiskapel afgebeeld, vlak boven de Munt.
Alle kapellen op deze kaart worden met het woord ***Sacellum*** aangeduid.
bijkaart 1558, in een latere kopie
RAD 552_101293

... en Broederschap

Broederschappen waren verenigingen van vrome mannen, "broeders", die echter niet in een kloosterverband met elkaar samenwoonden en dus ook niet tot de kloosterlingen gerekend kunnen worden. Broederschappen zijn dan ook private ondernemingen, hoewel ze wel vaak samenwerkten met de Kerk.
Het doel van zulke broederschappen was uiteenlopend, met eigen regels en voorwaarden waarin o.a. eisen aan het lidmaatschap gesteld konden worden. Sommige broederschappen groeiden daarbij uit tot zeer invloedrijke organisaties.
In de archieven (met name het RAD) worden meerdere documenten betreffende de Dordtse Kruisbroeders bewaard, welke echter binnen de beperkte kaders van dit onderzoek niet volledig zijn onderzocht. Een handschoen om op te nemen...

In het archief van Dordrecht worden meerdere stukken betreffende deze Kruisbroeders bewaard, welke echter binnen de kaders van dit onderzoek niet volledig konden worden uitgewerkt.

Drie documenten mogen daarbij niet onvermeld blijven;

Een akte uit 1600 betreffende de verbouwing van het pand grenzend aan de Kruiskapel, waarin wordt bepaald dat de eigenaar van dat buurpand, ene Hendrick Starrenburch, enige afspraken maakt met de dekens van de (toen nog niet verkochte) kapel.[6]
Hierin wordt gesproken van een gang (smalle steeg) tussen beide gebouwen in, behorende bij de kapel, mogelijk om een achterterrein te kunnen bereiken.
De zijmuur van het pand van Starrenburch hing in de tijd sterk over, en in de akte wordt bepaald dat hij zijn gehele muur dient af te breken en opnieuw op zijn eigen grond rechtop dient op te metselen tot een hoogte van *seven voeten Dordrechtse mate*.[7]
Daarboven mocht hij de gang ovetimmeren, waarmee waarschijnlijk een overdekte doorgang werd gecreëeerd.
Enige voorwaarden volgens nog, zoals het feit dat de muur zo hoog en zo lang als de kapel wordt, dat er een goot op komt en hoe de balken aan die van de kapel moet worden verankerd (helaas wordt niet helemaal duidelijk of dit om een verdieping, of om de balken van de kapconstructie gaat).
De open gang blijft eigendom van de kapel; daarboven van Starrenburch.

Op dinsdag 15 april 1603 volgt een uittreksel uit het vonnissenboek van de reetrekkers (RAD 32_300 5), waaruit blijkt dat de bovenstaande situatie toch niet voldeed, danwel niet correct werd uitgevoerd.
Starrenburch wordt bevolen om de zijmuur van de Kruiskapel geheel nieuw tot boven het dak van de kapel op te metselen en te onderhouden, alsmede twee deuren in de voormalige gang te zetten op de plek waar van oudsher reeds deuren aanwezig waren.
Helemaal duidelijk is het document niet, maar het lijkt er op dat de gang nu geheel intern komt te liggen, behorend bij de kapel.
Wellicht -maar dit is speculatief- is deze situatie van de smalle gang als fossiel restant bewaard gebleven in de vorm van de eerder genoemde voordeur van nummer 172-174 die merkwaardig assymmetrisch aan de linkerzijde van het pand was geplaatst (zie 3.10).

De laatste akte stamt eveneens uit 1603, en wel van 10 maart (RAD 32_300 3). Deze akte betreft weliswaar niet het pand nummer 172-174, maar een overeen-

6 *Bron: RAD 32_300 2*

7 *De gebruikte voetmaat is niet geheel duidelijk. Gangbaar is deze streek is de Rijnlandse voet van ongeveer 314mm. Ook wordt wel de Dordtse of Wezelse houtvoet gebruikt, van ongeveer 292mm. Het muurgedeelte zal daarom ruwweg tussen de 2.05m en de 2.20m hoog zijn geweest. Zie G. Berends,* van punt tot mijl, de vroegere voet-, roede- en mijlmaten in Nederland, *eigen beheer (2017)*